

SERFŐZŐ LAJOS: A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT A PARLAMENTBEN 1922–1926.

A magyar munkásmozgalom történetének részletes feldolgozása mind a kortörténet, mind a szocialista örökség megbecsülése, mind a szocialista tudat fejlesztése szempontjából elsőrendű fontosságú.

Serfőző Lajos témaválasztása — telitalálat. A Tanácsköztársaság megdöntése után a fehérterror idején, az ellenforradalmi rendszer bethleni korszakában nyílik mód a magyar szociáldemokraták számára, hogy több évtizedes sikertelen harc után bejuthassanak a parlamentbe. Csupán a kérdés felvetése, a problematika ellentmondásosságának bonyolultsága izgalmas és érdekfeszítő. A téma kibontása, az események feltárása, a szerteágazó összefüggések felszínrehozatala, a szerző kiváló stílusa az olvasót a műhöz bilincselik. A szerencsés témaválasztást a nagyszerű megoldás múlja felül.

A szerző a megjelölt témát nem periferikusan teszi vizsgálat tárgyává, hanem figyelmre kiterjed az SZDP politikáját és taktikáját meghatározó hazai és nemzetközi tényezők bemutatására.

Az öt fejezetre osztott műben Serfőző Lajos meggyőző érvekkel elemzi a passzivitás politikájának feladását. Többször idézett, elismertelt eseményt mutat be: a Bethlen—Peyer paktumot. A kormány és a pártvezetőség közötti tárgyalás, valamint az egyezmény szövegének elemzése mellett Serfőző nyomtatékosan hívja fel a figyelmet az előállt objektív helyzetre. Az SZDP-nek ahhoz, hogy élő párt maradjon, ki kellett lépnie a passzivitásból. Viszont az SZDP vezetősége az akkori történelmi helyzetet tévesen értékelte — lehetne tartva a fokozatos előrehaladás útján az elleforradalmi rendszernek polgári átalakítását — amit még súlyosbított helytelen elveinek is feladásra való hajlandósága, megalkuvó reformizmusa. Az elhibázott elvi állásfoglalás és a gyakorlati kivitelezés — állapítja meg helyesen a szerző — elítélendő következményekhez vezetett. A passzivitás feladásából nem a Bethlennel kötött paktumnak kellett volna következnie, mivel ez a munkásság feladása és elárulása volt. A megegyezés elemzésekor, s a későbbiekben is, részletesen

ismerteti a szociáldemokrata emigráció, főleg a Garami-csoport állásfoglalását, bírálatát. Garami a Peyer által megkötött paktumot — amelynek szövegét nem ismerhették, csupán logikai következtetésekből formálhatták meg álláspontjukat — hibának, Kunfi Zsigmond és csoportja a bécsi kommunista emigrációhoz hasonlóan árulásnak minősítette. Kétségtelen, hogy a paktummal főleg Bethlen nyert, és méltán könyvelhette el sikernek.

Az 1922-es választójogi törvény kapcsán új adatokat ismerhetünk meg az SZDP reformizmusáról, következetlen politikai magatartásáról. Az aktivitást, vagy passzivitást megvitató 1922. március 21-én megtartott pártválasztmányi ülés végül is a választásokon való részvétel mellett döntött, de jellemző módon a másnap közzétett súlyos fogyatékoságokkal teli választási felhívást nem vitatták meg.

Az SZDP minden figyelmét a választásokra fordítja, bírálva a választójogi törvény több kitételét. Április 3-án a polgári ellenzéki pártok egyik választási vacsoráján a Dohány utcában bomba robbant, aminek 7 halálos és 40 sebesült áldozata volt. Természetesen az esemény megnövelte a kormány elleni támadást és hamarosan megindulnak az együttműködési tárgyalások a polgári ellenzéki pártok, valamint az SZDP között. Ez egyben azt is jelentette, hogy a Bécsben tartózkodó Garami Ernőnek a polgári pártokkal való szövetkezést sürgető korábbi állásfoglalása elismerésre talál. A szerző plasztikusan elemzi a polgári pártokkal megkötött egyezményt, s megállapítja, hogy az inkább előnyösebb volt a Rassay Károly vezette laza egyesülésnek és nem az SZDP-nek. A választások idején több polgári ellenzéki képviselő munkásszavatokkal kerül a parlamentbe. A választási harc forró heteiben a Bethlennel kötött paktum megkötötte a párt kezét, s nem tudta kiaknázni az előállt lehetőségeket. Még a dualizmus korában több ízben alkalmazott hatalmas tömegdemonstrációkról, politikai sztrájkokról a pártvezetés lemondott. A pártot és a munkásosztályt ért atrocitások, választási csalá-

sok ellenére a Magyarországi Szociáldemokrata Párt e választáson éri el legnagyobb sikerét. Az eredmény Bethlenék számára is váratlan: 24 szociáldemokrata képviselő jut a parlamentbe, mintegy 290 000 szavazatot szerezve, s a fővárosban a leadott szavazatok 42%-a a szociáldemokrata pártnak jut. Az aránytalan választási rendszer, a vidéki nyílt szavazás, a választójogosultak számának korlátozása, a kancsuka, no meg a leítatás módszere csökkenti a pártra leadott szavazatok számát.

A választás megmutatta, hogy az ellenforradalmi szervezetek nem tudtak behatolni a munkásosztályba, a proletariátus egységes kiállása imponáló volt. A szerző utal arra, hogy az egységes állásfoglalás az ellenforradalmi rendszerrel szemben semmiképpen sem a párt jobboldali vezetőinek nézeteivel és magatartásával való egységet és azonosulást jelentette.

Serfőző Lajos a továbbiakban a parlamenti frakció bemutatkozásával, kezdeti szereplésével foglalkozik. Részletesen elemzi Peidl Gyula bemutatkozó beszédét, a Tanácsköztársaságot meggyalázó, de még 1918 októberét is ekkor még tagadó értékelését, az ellenforradalmi rendszerbe való beilleszkedés készségét. Megállapítja, hogy a parlamenti frakció Intéző Bizottsága a párt vezető fórumává válik, s a párt tevékenységének homlokterében a parlamenti munka áll, a pártmunka egyéb területeit lebecsüli. E gyakorlat méltán váltja ki a párton belüli ellenzék bírálatát.

A szerző művében tovább elemezve a parlamenti frakció tevékenységét, részletesen tárja az olvasó elé a parlamentben létrehozott Ellenzéki Pártszövetség programját. Bemutatja 1922 novemberétől az SZDP kormánnyal szemben éleződő harcát. Az SZDP a kivételes állapot megszüntetését, az internáló táborok felszámolását, a rendtörvény hatálytalanságát, amnesztia meghirdetését stb. követeli.

A mű harmadik fejezete az SZDP a szanálással kapcsolatos állásfoglalását és taktikáját elemzi. Bethlen sikeres külföldi tárgyalásaihoz belpolitikai csendre van szükség. Az SZDP-nek a Bethlen kormányzat iránti illúziója következtében a kormány tevékenységét semmi nem veszélyezteti. A frakció ennek fejében a régóta hirdetett sérelmek orvoslását várja, majd 1923 nyaráról a kormány és a párt ellentéte élesebbre fordul. A Népszava egy Bóhm Vilmoshoz írt Gömbös-levelet közöl még a forradalom korából. Az Egységes Párt félretéve a belső ellentéteket, fel-

lép az SZDP ellen, a Népszavát betiltják, mire a frakció kivonul a parlamentből. A szerző részletesen ismerteti az SZDP vezetésében kirobbant ellentéteket, valamint a Vanczák—Garami vitát. Érdekes, hogy Vanczák a Kunfi—Bóhm—Garbai két és fele vonal magyarországi létjogosultág mellett tör lándzsát. Ezzel egy időben a párton belüli ellenzék főleg a vasutasok és földművelők körében alakult ki.

A továbbiakban a szerző részletesen ismerteti meg bennünket az Ellenzéki Blokk 1924 októberi—novemberi tevékenységével, bemutatja a rendszer legviharosabb parlamenti napját, amelyet az emlékezetes 1904-es zsebrendő-szavazáshoz hasonlít. Ezt követően megragadó értékelést nyújt a parlamenti ellenzék passzivitásának bemutatásáról. Több oldalon részletezi a paktum nyilvánosságra hozatalának ügyét.

Az utolsó fejezetben a párt támadásainak 1926-os tapasztalatait foglalja össze. A parlamenti frakció, a frankhamisítási ügyet ügyetlen és ostoba taktikája miatt nem tudja a kormány elleni harcában kihasználni, sőt akarva-akaratlanul Bethlen kezére játszik. A szerző könyvét az 1926-os országgyűlési választásokkal, a vereség és a visszaillesés okainak elemzésével zárja.

Összefoglalóként választ ad Bethlen sikereinek okaira. Megállapítja a tömegek fásultságát, közömbösségét. Az SZDP-ről summázott véleménye: az SZDP az ellenforradalmi rendszerben ekkor játszotta a legnagyobb szerepet, de mégsem tett meg minden megtehetőt a kormánypolitika ellensúlyozására, bár az SZDP volt a rendszer legbaloldali, legharcosabb parlamenti ellenfele.

A gazdag és sokrétű munkában szívesen olvastunk volna többet a kongresszusokon kialakult ellenzék tevékenységéről, bírálatáról. A Garami vezette emigrációs csoport részletes bemutatása az itthoniakkal való egybevetése végigvonul a munkán, és éppen ennek kapcsán vetődik fel erőteljesebben — aminek fontosságára egyébként a szerző is utal — a Kunfi vezette csoport tevékenysége feltárasának fontossága és szükségessége. E feladat megoldása nyilván meghaladja a szerző által megjelölt téma kereteit, de minden bizonnyal e munka elvégzése még tovább finomítja a szerző megállapításait.

Serfőző Lajos monográfiájában megtehetette volna, hogy tényeket, adatokat, idézeteket egymás mellé sorakoztat, s az értékelést, a konklúziót az olvasóra bízta. Serfőző, ha kimondatlanul is, de szembefordul ezzel az itt-ott meg je-

lentkező, tudományosnak vélt, vagy kiáltott módszerrel. Munkáját átszővi a kiváló értékelés és okfejtés. Nemcsak bemutat, felsorol, hanem értékkel és elrendez. Értékítéletei a reális objektív helyzet felméréséből, valamint a szubjektív lehetőségek elemzéséből adódnak. A művében szereplő nézeteket, állásfoglalásokat felülről nagy kritikai érzékkel kezeli. Serföző következtetéseit, megállapításait nagy körültekintés-

sel, mély árnyalással és szilárd elvi megalapozottsággal végzi el. Konklúziói mentesek a leegyszerűsítéstől, bármilyen vulgárizálástól.

A sikerült mű a szerzőt munkája folytatására kötelezi. Várakozással tekintünk a következő kötet elé. (*Akadémiai Kiadó 1967.*)

VARGA LAJOS

ANTALFFY GYÖRGY: ÁLLAM ÉS DEMOKRÁCIA

Korunk gyors ütemű társadalmi változásainak hatására egyre nagyobb az érdeklődés a különböző társadalmi-politikai kérdések iránt. Ezek megértésében nyújt segítséget Antalffy György munkája. A könyv aktualitását fokozza, hogy hazánkban a szocializmus alapjainak lerakása után mindjobban előtérbe került a demokrácia fejlődésének problémája.

A szerző gazdagon tárja elénk az állam és a jog keletkezésének, fejlődésének és társadalmi szerepének szinte minden vonatkozását. Széles körű forrásanyagra támaszkodva ötvözi egységbe a különböző korok elméleti értékeit. Forrásanyagát a kritikai elemzés módszerével dolgozza föl, reális képet ad a különböző premarxista és a jelenlegi marxista elméletekről is.

Az első fejezet az állam tanulmányozásának metodológiáját tartalmazza, amelynek alapelvei a mű egészében is érvényesülnek. Különösen jelentős a mű filozófiai megalapozása. A szerző következetesen bizonyítja a társadalom anyagi tényezőinek meghatározó szerepét az állam és a jog fejlődésében. A szociológiai kutatások legújabb eredményeinek fölhasználása ugyancsak jelentős részét képezi a tudományos megközelítésnek.

A második fejezet az állam és jogelmélet fejlődésének történetét adja az ókortól napjainkig. Elsősorban az előremutató, pozitív tendenciákat értékeli. Ebből a szempontból jelentősek a különböző társadalmi szerződés elméletek, az utópikus kommunizmus és az orosz forradalmi demokraták elmélete. Teljesebbé teszi a képet a magyarországi állam- és jogelmélet történetének ismertetése.

A harmadik rész a marxista államelmélet kialakulását, fejlődését és alapvető tételeit ismerteti. Itt elsősorban az állam társadalmi eredetét emeli ki, és a proletárdiktatúra jelentősé-

gét hangsúlyozza, megerősítve Leninnek azt az álláspontját, amely szerint a proletárdiktatúra elismerése a marxizmus elfogadásának és megértésének kritériuma. Leninnek a megváltozott társadalmi körülményeket visszatükröző gondolatait is értékeli. Legjelentősebbnek tartja ezek között a szovjet-hatalomnak, mint a proletárdiktatúra adekvát formájának fölfedezését, a munkás-paraszt szövetségnek mint a proletárdiktatúra legfőbb politikai tartalmának fölismerését és a munkás-paraszt demokratikus diktatúra lehetőségének gondolatát.

A burzsoá szociológiai elméleteket bírálva megállapítja, hogy azok az államot a társadalom felett álló hatalomként értelmezik, és megalapozzák a tőkés állam szilárdságának elméletét. Ennek okát főleg a hanyatló polgári filozófia hatásában látja.

A negyedik rész az állam történeti típusainak elemzésével kezdődik. Az állam lényegét az osztályuralomban látja, amely gazdasági, politikai és ideológiai kényszert jelent az elnyomottak számára. Az államtípus, az államforma és az állam funkcióinak problematikáját a korunkban kialakult viták alapján tárgyalja, további kutatás tárgyául tűzve ki a fogalmak pontosabbá és egyetemessé tételét. Az imperializmusban lényegesnek tartja az államapparátus megnövekedését és a monopóliumoktól való egyre erőteljesebb függését. Bírálja a kapitalista állam, mint „jóléti állam” elméletének képviselőit. Tények, adatok felsorakoztatásával bizonyítja, hogy a mai kapitalista állam sem képes a munkanélküliséget megszüntetni és a meglévő szociális problémákat megoldani annak ellenére, hogy szociális tevékenysége fokozódik. Ilyen irányú tevékenysége azonban mindig csak olyan mértékű, amennyire azt a tőkésosztály érdekei (az ellenállás lecsökkentése céljából) szükségessé teszik és